

**ELÄINAVUSTEISEN SOSIAALITYÖN VAIKUTUKSET
LASTENSUOJELUN ASIAKKAIDEN VOIMAANTUMISEEN**

Marika Lepola

Kandidaatintutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden- ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

ELÄINAVUSTEISEN SOSIAALITYÖN VAIKUTUKSET LASTENSUOJELUN ASIAKKAIDEN VOIMAANTUMISEEN

Marika Lepola
Sosiaalityö
Kandidaatintutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Sami Ylistö
Kevät 2020
41 sivua

Tutkin tässä kandidaatintutkielmassa eläinavusteisen työskentelyn vaikutuksia lasten ja nuorten voimaantumiseen sekä eläinavusteisten menetelmien hyödyntämistä lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimii Juha Siitosen voimaantumisteoria. Lisäksi käsittelen eläinavusteisen työskentelyn sateenvarjokäsitettä Green Carea sekä eläinavusteista työskentelyä ja sen kehitystä laajemmin. Eläinten läsnäolo voi oikein sovellettuna esimerkiksi rentouttaa ihmistä ja laskea stressihormonien tasoa, joten se voisi tarjota keinoja haastavien asiakastilanteiden sujuvoittamiseen lastensuojelussa.

Tutkielmani tulokset osoittavat, että käsitellyissä esimerkeissä eläinavusteisen työskentelyn vaikutukset lapsiin ja nuoriin ovat pääasiassa olleet positiivisia. Eläinavusteisuuden soveltamisen havaittiin mahdollistavan lasten voimaantumista muun muassa kehittämällä lasten itsehillintää, itseluottamusta ja keskittymiskykyä, luomalla heille merkityksellisyyden tunnetta sekä parantamalla lasten mielialaa ja omien tunteiden ilmaisua. Lisäksi eläinavusteisilla menetelmillä pystyttiin edistämään työntekijän ja asiakkaan välistä luottamuksen syntyä sekä helpottamaan vaikeista asioista puhumista, joka helpotti itse terapiaprosessin toteuttamista.

Eläinavusteisia menetelmiä sovellettaessa tarvitaan asiakaskohtaista harkintaa, sillä asiakkaan mieltymykset vaikuttavat vahvasti saataviin tuloksiin. Eläinavusteiset menetelmät voisivat olla tärkeä lisä sopivissa tilanteissa esimerkiksi lastensuojelun avohuollon palveluihin. Tulosten mukaan eläinavusteinen työskentely sopii hyvin juuri lapsille ja nuorille, sillä eläin auttaa lasta innostumaan ja motivoitumaan työskentelyyn, joka lisää työskentelyn tehokkuutta.

Eläinavusteisesta työskentelystä löytyy kansainvälisesti jo useita tutkimuksia, ja Suomessakin tutkimus on kasvanut viime vuosina. Tutkittavia henkilöitä on kuitenkin usein pieni määrä, eli otannat ovat melko pieniä ja tutkimukset kaipaavat kontrolliryhmiä. Aihe tarvitsisi lisää uskottavaa tutkimusta, jotta eläinavusteisuudella saavutettavia hyötyjä voitaisiin vertailla muihin työmenetelmiin ja saataisiin lisää tunnettavuutta eläinavusteisille menetelmille.

Avainsanat: eläinavusteisuus, eläinavusteinen työskentely, lastensuojelu, voimaantuminen

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY- TUTKIELMAN KÄSITTEELLISTÄ TAUSTOITUSTA	6
2.1 Green Care -toiminta	6
2.2 Eläinavusteinen toiminta, terapia ja opetus	9
2.3 Eläinavusteinen sosiaalityö	12
3. LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ	13
3.1 Mitä on lastensuojelu?	13
4 VOIMAANTUMISTEORIA JA VOIMAANTUMISEN OSAPROSESSIT	15
4.1 Voimaantumisen määritelmä ja lähtökohdat	15
4.2 Voimaantumisen osaprosessit	16
4.2.1 Päämäärät voimaantumisen rakentajana	17
4.2.2 Kykyuskomukset osana voimaantumista	18
4.2.3 Kontekstiuskomukset - Toimintaympäristön vaikutus voimaantumiseen	18
4.2.4 Emootiot - Myönteiset tunteet voimaantumisen vahvistajana	19
5 ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY LAPSEN VOIMAANNUTTAJANA	21
5.1 Eläinavusteinen työskentely käytännössä	21
5.1.1 Koira-avusteinen työskentely lastenkodissa	21
5.1.2 Koira koulukuraattorin apuna	23
5.1.3 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lasten parissa	24
5.1.4 Eläinavusteinen terapia kaltoinkohdeltujen lasten auttamiseksi	26
5.2 Yhteenveto vaikutuksista voimaantumisen näkökulmasta	27
6 ELÄINAVUSTEISUUDEN SOVELTAMINEN LASTENSUOJELUSSA	29
6.1 Eläinavusteisuus luottamussuhteen kehittäjänä	29
6.2 Eläinavusteisuus asiakastapaamisten sujuvoittajana	30
6.3 Eläinavusteisuus merkityksellisyyden tunteen kehittäjänä	31
6.4 Eläinavusteisuus kehittämässä keskittymistä	31
7 POHDINTA	33
LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Kuinka ihanaa onkaan, kun tulet kotiin rankan päivän jälkeen ja vastassa on heti ovella kissa, joka tervehtii sinua ystävällisesti ja odottavasti. Hän on tunnistanut jo auton äänestä, että juuri sinä olet tulossa kotiin. Kisu kuuntelee tarkkaavaisena, kun selität päivän tapahtumia, ja vastailee maukumalla lyhyesti. Välillä hän kääntelee päätään edessäsi, viestien hänenkin kaivaten huomiota. Monet eläimet antavat monille voimaa ja auttavat selviytymään.

Kandidaatintutkielmani käsittelee erilaisia eläinavusteisia menetelmiä sosiaalityön kontekstissa. Haluan tuoda esille eläinavusteisuuden mahdollisuuksia etenkin lastensuojelun näkökulmasta, joten olen tarkentanut tutkielmani erityisesti lasten ja nuorten pariin. Tavoitteenani on lisätä eläinavusteisten menetelmien tunnettavuutta ja pyrkiä selvittämään, millaisista menetelmistä voisi olla hyötyä työskennellessä lastensuojelussa. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat: Millaisia vaikutuksia eläinavusteisista menetelmistä on todettu lasten ja nuorten voimaantumiselle? Kuinka eläinavusteisia menetelmiä soveltamalla voitaisiin auttaa asiakkaita lastensuojelutyössä?

Aiheen valintaan vaikuttivat oma kiinnostukseni eläimiä kohtaan sekä kokemus siitä, kuinka lemmikkieläimen läsnäolo, silittäminen ja ulkoiluttaminen vaikuttavat rauhoittavasti niin lapsen kuin aikuiseenkin. Eläinten läsnäolo voi saada aikaan monia positiivisia vaikutuksia ihmisissä. Tutkimusten mukaan eläimen läsnäolo rentouttaa ja vaikuttaa muun muassa stressihormonien tasoon kehossa (Branson 2017; Derting 2015). Eläinavusteisesta työskentelystä löytyy tutkimuksia, mutta tutkimusten otannat ovat usein pieniä ja niistä uupuu kontrolliryhmä. Vaikutuksista ei siis ole paljoakaan aukotonta tietoa. Koen tärkeäksi lisätä eläinavusteisuuden tunnettavuutta, joka voisi johtaa myös aihepiirin laajempaan tieteelliseen tutkimukseen.

Lisäksi uskon, että moni sosiaalityöntekijä voisi saada omaan työhönsä hyödyllisiä uusia työkaluja ymmärtäessään eläinavusteisuuden mahdollisuuksia. Eläinavusteista sosiaalityötä ei käydä juurikaan läpi sosiaalityön yliopisto-opinnoissa, joten esimerkiksi harvalle vastavalmistuneelle tällaiset toimintatavat ovat lainkaan tuttuja. Koen itse tärkeäksi tutustua

erilaisiin sosiaalityön menetelmiin kattavasti, jotta kunkin asiakkaan kannalta käyttöön pystyy valitsemaan aina sopivimmat hoitomenetelmät. Pysin tuomaan tunnetuksi eläinavusteista työskentelyä ja siihen sisältyviä menetelmiä, joita voin myös itse soveltaa sopivissa tilanteissa tulevana sosiaalityöntekijänä.

Tutkielmani toisessa luvussa käsittelen tutkielmaani liittyviä keskeisiä käsitteitä. Ensimmäiseksi kerron Green Care -toiminnasta, joka toimii sateenvarjokäsitteenä eläinavusteisille palveluille. Tämän lisäksi perehdyn käsitteisiin, joita käytetään, kun puhutaan eläinavusteisesta työskentelystä. Nämä käsitteet ovat eläinavusteinen toiminta, -terapia ja -opetus sekä eläinavusteinen sosiaalityö. Kolmannessa luvussa kerron lyhyesti lastensuojelun sosiaalityöstä, johon pyrin tutkielmani tuloksia kohdentamaan. Neljännessä luvussa käsittelen voimaantumisteoriaa, jonka olen valinnut tutkielmani teoreettiseksi viitekehykseksi. Viidennessä luvussa esittelen tarkemmin neljä esimerkkitapausta eläinavusteisuudesta, joissa havaittuja vaikutuksia lapsille ja nuorille analysoin voimaantumisen osaprosessien näkökulmasta. Kuudennessa luvussa sovellan edellisessä luvussa saatuja tuloksia lastensuojelutyön näkökulmasta. Viimeisessä osiossa esitän pohdintaa tulosten soveltamisesta sekä eläinavusteisuudesta yleisesti.

2 ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY- TUTKIELMAN KÄSITTEELLISTÄ TAUSTOITUSTA

2.1 Green Care -toiminta

Green Caren alkuaskeleet otettiin jo yli sata vuotta sitten. Vuonna 1889 Sir Frederic Truby valittiin johtamaan Uudessa-Seelannissa sijainnutta turvakotia. Laitos keskittyi hyödyntämään maanviljelyn ja maatalouden ihmisille tuottamia terveysvaikutuksia ja oli yksi ensimmäisiä psykiatria ja maataloutta yhdistäneitä toimijoita. King uskoi, että luonto ja raitis ilma olivat välttämättömiä henkisten voimavarojen palauttamiseksi, jotka olivat hupenneet esimerkiksi huonon ravinnon, kotikasvatuksen tai muiden ongelmien kautta. King ei luottanut ankaraan lääkitsemiseen ja rauhoitteiden käyttöön, jotka olivat tähän aikaan yleisiä, vaan uskoi enemmänkin itsenäisyyden, ulkoilmassa työskentelyn ja eläinten kanssa tapahtuvan toiminnan auttavan potilaita kaikkein eniten. Saavutetut tulokset vaihtelivat paljon, mutta joidenkin yksilöiden kerrottiin hyötyneen ajastaan turvakodissa valtavasti. (Stock & Brickell, 2013.) Tämän kaltaiset aikaiset kokeilut ovat tasoittaneet tietä nykyaikaiselle eläinavusteiselle työskentelylle.

Green Care on sateenvarjotermi luontoon tukeutuville hyvinvointipalveluille. Laajimmillaan se tarkoittaa psykologista, kasvatuksellista, sosiaalista tai kuntoutuksellista työskentelyä, jossa hyödynnetään kasveja tai eläimiä (Haubenhofner, Elings, Hassink & Hine 2010). Työskentely voi olla esimerkiksi passiivista oleskelua luonnossa tai aktiivisempaa sadonkorjuuta tai huolenpitoa eläimistä (Sempik, Hine & Wilcox 2010). Green Caren yhteydessä voi törmätä myös läheisiin sisartermeihin Farm Care ja Farming for Health, joilla viitataan nimenomaan maatilaympäristöön tukeutuviin hyvinvointipalveluihin (Relf 2006, 309).

Vaikka kansainvälistä historiaa löytyy jo kaukaakin, Suomessa Green Care on suhteellisen uusi ilmiö. Green Care esiteltiin Suomessa ensimmäisen kerran vuonna 2008 (Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari & Kirveennummi 2011, 320). Vasta viimeisen vuosikymmenen aikana

Green Care -toiminnalle on saatu tarkempaa suomalaista määrittelyä erilaisten hankkeiden kautta.

Vuosien 2009-2012 CareVa-hankkeen tavoitteena oli luoda toimintatavat Green Care -toiminnan vaikuttavuuden arviointiin. Hankkeen parissa käytiin myös keskustelua siitä, mikä on Green Care -toimintaa ja mikä ei, koska yhteistä suomalaista määritelmää ei vielä ollut muodostunut (Vehmasto 2019, 180). CareVa-hanketta olivat toteuttamassa MTT/Taloustutkimus ja Turun yliopisto/Tulevaisuudentutkimuksen keskus (Luonnonvarakeskus 2020).

Vuosina 2011-2013 järjestetyssä VoiMaa! -hankkeessa puolestaan selvitettiin Green care-toiminnan palvelumalleja Hämeen ELY-keskuksen rahoittamana. Hankkeessa olivat mukana Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Ruralia-Instituutti sekä Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä. (Luonnonvarakeskus 2020.) VoiMaa!- hankkeessa tehtiin päätös, että suomalainen Green Care -käsite jaetaan kahteen alakäsitteeseen: LuontoHoivaan ja LuontoVoimaan (Vehmasto 2019, 181).

LuontoHoivan palveluiksi määritellään luontoperustaiset sosiaali- tai terveysalan palvelut. Asiakkaat ovat usein erityistä tukea tarvitsevia, jotka tarvitsevat fyysistä, psyykkistä, sosiaalista tai ammatillista kuntoutusta. Työskentelyn on tarkoitus olla pitkäjänteistä ja siinä on tavoitteena asiakkaan toimintakyvyn, osallisuuden tai arjen hallinnan vahvistaminen kuntoutussuunnitelman mukaisesti. LuontoHoivan palveluille on tyypillistä, että palvelun kustantaja ja palvelun varsinainen käyttäjä ovat eri tahoja. Palveluiden tarjoajalta vaaditaan sosiaali- ja terveysalan koulutus tai tarjoajan tulee olla yhteistyössä koulutettujen toimijoiden kanssa. Tämän lisäksi palvelun tuottajalta vaaditaan taitoja asiakkaan ohjaamiseen sekä luontoon perustuvan toiminnan osaamista. Palveluissa noudatetaan sosiaali- ja terveysalan lakeja ja säädöksiä. (Vehmasto 2018, 5-6.)

LuontoVoimalla puolestaan tarkoitetaan palveluita, jotka ovat ensisijaisesti voimaannuttavia ja hyvinvointia vahvistavia ja edistäviä. Palvelut ovat ennaltaehkäiseviä, eikä asiakas ole erityisen haavoittuvaisessa asemassa, toisin kuin asiakkaat LuontoHoivan palveluissa. LuontoVoimaan kuuluvat palvelut ovat ohjattuja hyvinvointi-, kasvatus- ja

harrastuspalveluja. Ne ovat tarjolla jokaiselle ja palvelun maksaja on usein käyttäjä itse. Palvelun avulla tuetaan sitä, että asiakas liikkuisi luonnossa omaehtoisesti enemmän vielä palvelukokemuksen jälkeenkin. Palvelun tuottajalta ei vaadita sosiaali- tai terveysalan koulutusta, mutta on kuitenkin oltava tietämystä luonnon hyvinvointivaikutusten syntymekanismeista ja taidot asiakkaan ohjaamiseen. (Soini & Vehmasto 2014, 15.)

Seuraavassa kuviossa (kuvio 1) on vielä esitetty yhteenvetoa erilaisesta luontoon perustuvasta toiminnasta ja niiden jakautumisesta LuontoVoiman ja LuontoHoivan palveluiksi.

Kuvio 1. Esimerkkejä LuontoHoivan ja LuontoVoiman toimintamuodoista (Vehmasto, Kettunen & Green Care Finland ry 2018).

Vuosina 2015-2018 järjestettiin valtakunnallinen Green Care -koordinaatiohanke, johon osallistuivat THL, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Lapin ammattikorkeakoulu, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu sekä Green Care Finland ry (Luonnonvarakeskus

2020). Hanke tuotti tuloksina useita julkaisuja ja hankkeen päättyessä vuoden 2018 maaliskuussa oli suomalainen Green Care -käsite määritelty yhteistyössä seuraavaan muotoon:

”Green Care -palveluissa hyvinvointivaikutukset syntyvät käyttämällä luontoon perustuvia toimintatapoja. Keskeistä on ohjattu luontokokemus ja luonnon tuottaman lisäarvon tiedostaminen asiakkaan tavoitteisiin pääsemisessä, sekä ohjaajan tarjoama yksilöllisiin tarpeisiin perustuva tuki. Green Care -toiminta voi tapahtua niin metsäluonnossa, vesistöympäristössä, puutarhassa, maatilalla kuin kaupunkien luontoympäristöissäkin. Jotkin toimintamuodot soveltuvat myös sisätiloihin. Luontokokemuksia voidaan tuoda sisätiloihin ikkunanäkymää, ääntä, kuvaa ja luontomateriaaleja käyttäen, esimerkiksi aistihuoneiden avulla. Green Care -toimintatavan kolme peruselementtiä ovat luontoperustaisuus, kokemuksellisuus ja osallisuus. Hyvinvointivaikutukset syntyvät näitä elementtejä eri tavoin yhdistelemällä. Green Care -toimintatavan kolme perusedellytystä ovat tavoitteellisuus, ammatillisuus ja vastuullisuus.” (Vehmasto 2019, 182.)

2.2 Eläinavusteinen toiminta, terapia ja opetus

Eläinavusteisuus nähdään osaksi Green Care -toimintaa (Vehmasto, Kettunen & GCF ry 2018,

4–5). Eläinavusteiset menetelmät ovat niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa suhteellisen uusi toimintamuoto sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä kasvatuksessa. On olemassa useita yhdistyksiä, joiden tavoitteena on edistää eläinavusteisten menetelmien käyttöä. (Hautamäki ym. 2018, 5.) Aktiivinen Suomessa toimiva yhdistys on Green Care Finland ry.

Eläinavusteisten menetelmien määrittely on monimutkaista. Erilaiset tavat toimia eläimen kanssa ihmisen hyvinvointia tukevasti luokitellaan kattotermin eläinavusteinen työskentely alle (Animal Assisted Interventions, AAI). Eläinavusteiseen työskentelyyn sisältyvät eläinavusteinen toiminta (Animal Assisted Action, AAA), terapia (Animal Assisted Therapy, AAT) sekä opetus (Animal Assisted Pedagogy, AAP). (Ikäheimo 2013, 10.) Eläinavusteisen

työskentelyn asiakkaana voi olla yksilö tai ryhmä ja se voidaan toteuttaa monenlaisissa ympäristöissä erilaisten eläinten kanssa (Hautamäki ym. 2018, 5-6).

Eläinavusteinen toiminta (AAA) voi olla vapaaehtoisten toteuttamaa eikä siihen välttämättä liity yksilöllisiä tavoitteita, kuten eläinavusteiseen terapiaan sekä kasvatukseen. Esimerkki eläinavusteisesta toiminnasta on vapaaehtoisten sairaaloissa toteuttama kaverikoiratoiminta, jolla tavoitellaan ilon ja mielihyvän tuottamista potilaille. Eläinavusteinen kasvatusta tai pedagogiikka (AAP) puolestaan tarkoittaa ammattipedagogin toteuttamaa tavoitteellista työskentelyä, jossa tarkoituksena on edistää eläimen avulla tiedollisia valmiuksia ja oppimista yleisesti. (Hautamäki ym. 2018, 6.) Eläinavusteisessa pedagogiikassa voidaan pyrkiä esimerkiksi eläimen läsnäololla koululuokassa rauhoittamaan oppilaita, auttamaan keskittymisessä ja parantamaan oppimismotivaatiota (Vatanen&Vesa 2017; Hirvikoski&Jarva 2019).

Eläinavusteisessa terapiassa (AAT) työskentelyä puolestaan toteuttaa terveydenhuollon ammattihenkilö. Eläinavusteinen terapia on suunnitelmallista ja päämääräorientoitunutta toimintaa, jolla pyritään tukemaan yksilön fyysistä, kognitiivista ja sosiaalista toimintakykyä sekä tunteita. (Hautamäki ym. 2018, 6.) Valviran hyväksymä psykoterapeutti, toimintaterapeutti, puheterapeutti sekä fysioterapeutti voivat tarjota eläinavusteista terapiaa (Vesänen 2017). Eläinavusteisessa terapiassa näitä hoitomuotoja toteutetaan siten eläimen toimiessa terapeutin työparina. Eläinavusteisessa terapiassa tärkeänä tausta-ajatuksena on ihmisen ja eläimen välisestä side, jonka hyvinvointia edistävät vaikutukset ovat olleet viimeiset vuosikymmenet vilkkaan tutkimustoiminnan kohteena. (Hautamäki ym. 2018, 5.) Eläinavusteisessa terapiassa eläin voi olla esimerkiksi läsnä terapiaistunnossa pyrkien edesauttamaan esimerkiksi luottamussuhteen syntymistä terapeutin ja asiakkaan välille sekä ilmapiirin vapautumista vaikeista asioista puhumista varten (Melson & Fine 2010; Parish Plass 2008). Eläinavusteista terapiaa voidaan toteuttaa myös maatilaympäristössä, jolloin terapiaeläimenä voivat toimia erilaiset maatilan eläimet, kuten hevoset, lampaat, vuohet, kanat ja siat (Berget ym. 2011; Balluerka 2013).

Eläinavusteisessa toiminnassa työntekijän kyky toimia sujuvasti yhteistyössä eläimen kanssa on erittäin tärkeää. Omia taitoja eläinavusteisuudessa voi kehittää koulutuksen kautta.

Suomessa eläinavusteisen valmentajan koulutusta tarjoaa muun muassa Alfa Partners Academy Finland Oy, joka järjestää koulutuksia tällä hetkellä mm. Kotkassa, Kajaanissa ja Helsingissä (Alfa Partners Academy Finland Oy 2020). Lisäksi Koulutuskeskus Salpaus järjestää Ammattimainen koira-avusteinen toiminta -koulutusta (Koulutuskeskus Salpaus 2020). Koulutukset ovat suunnattuja kaikille, joiden työparina on eläin, niin ammattilaisille kuin vapaaehtoisillekin. Lisäksi olemassa on esimerkiksi Sosped koira -koulutus, joka on kehitetty sosiaalipedagogista koiratoimintaa varten, sekä Suomen ratsastusterapeutit ry:n järjestämä ratsastusterapeuttikoulutus (Hautamäki ym. 2018, 47). Vuoden 2019 alusta ratsastusterapia ollaan luokiteltu itsenäiseksi menetelmäksi vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena, jota voi toteuttaa toiminta- ja fysioterapeutti (Mattila-Rautiainen 2018, 107). Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutukseen voi tällä hetkellä osallistua Etelä-Pohjanmaan opistolla sekä Itä-Suomen yliopistolla. Koulutus on täydennyskoulutus, johon voi osallistua sosiaali-, terveys- ja opetusalan ammattilainen. (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry, 2020.) Eläimen hyödyntämiseen työskentelyssä ei ole tiettyä oikeaa tapaa miten toimia, vaan ammattilaisen tulee itse soveltaa koulutusta omaan työhönsä. (Hautamäki ym. 2018, 48.)

Eläinavusteinen työskentely on vaativaa työntekijälle, mutta myös eläimeltä vaaditaan paljon. Eläimen jaksamiseen on kiinnitettävä huomiota osana eläinavusteista toimintaa. Usein eläimet työskentelevätkin vain yhtenä tai kahtena päivänä viikossa esimerkiksi muutaman tunnin ajan kerrallaan. Laitoksissa, joissa harjoitetaan eläinavusteista terapiaa, saattaa tulla vastaan yllättäviä ja uhkaaviakin tilanteita, joissa eläimeltä vaaditaan rauhallisuutta. Kaikki eläimet eivät siis millään sovellu esimerkiksi terapeutin työpariksi, vaikka olisivatkin ihania ja rauhallisia lemmikkejä. (Hautamäki ym. 2018, 48-49.) Esimerkiksi terapiakoirat todetaan työhön sopiviksi soveltuvuustestin avulla, joita järjestävät muun muassa yhdistykset ja muut toimijat. Testissä tutkitaan, kuinka eläin hyväksyy vieraat ja miten ohjaajan ja eläimen vuorovaikutus toimii. Tämän jälkeen koira suorittaa ohjaajan kanssa työnäytön, jota valvoo kaksi tuomaria. (Hautamäki ym. 2018, 47.)

Eläinavusteisen terapeutin tulee siis kouluttaa niin itsensä, kuin eläinkin työhönsä. Kouluttautuminen on tärkeää asiakkaan turvallisuuden kannalta sekä eläimen hyvinvoinnin ja oikeuksien kannalta. Vankka tietopohja ja kokemus auttavat eläimen tarpeiden huomioon

ottamista, sillä eläimen jaksamisesta on huolehdittava. Kelan teettämässä tutkimuksessa eläinavusteisesta terapiasta kävi ilmi, että eläinten soveltuvuuden testausta tulisi valvoa, jotta eläinavusteisuuden suosiosta huolimatta toiminta pysyisi asiantuntevissa käsissä ja olisi turvallista asiakkaalle sekä eläimelle. Aluehallintovirasto ja Valvira valvovat terapeuttien koulutuksen laatua, mutta eläinavusteisesta työskentelystä uupuvat kuitenkin yhtenäiset toimintatavat. Puutteellisesta eläimen koulutuksesta tai sopimattomuudesta eläinavusteiseen työskentelyyn johtuvat ongelmatilanteet huolettavat monia eläinavusteisesti toimivia terapeutteja, sillä he pelkäävät, että tehokas terapiamuoto kielletään, jos ongelmia ilmenee. (Hautamäki ym. 2018, 48-52.)

Tutkimuskirjallisuuden perusteella yleisempiä terapiaeläimiä ovat hevoset ja koirat, mutta myös muita eläimiä voidaan hyödyntää työparina terapiaprosesseissa. O'Haire ym. (2013) ovat tutkineet esimerkiksi marsujen vaikutusta lasten oppimiseen. Myös aaseja, delfiinejä, kissoja, kaneja, matelijoita, maatilan eläimiä ja jopa hyönteisiä on käytetty eläinavusteisessa työskentelyssä. (Hautamäki ym. 2018, 29.)

2.3 Eläinavusteinen sosiaalityö

Eläinavusteiseen työskentelyyn voidaan myös sisällyttää eläinavusteinen sosiaalityö (Animal-Assisted Social Work, AASW). Eläinavusteinen sosiaalityö on ammatillista, suunniteltua, tavoitteellista ja dokumentoitua työtä (Kahilaniemi 2016, 21). Niinkuin muissakin eläinavusteisen työskentelyn muodoissa, myös eläinavusteisessa sosiaalityössä voidaan hyödyntää monia eri eläimiä monenlaisin eri tavoin, esimerkiksi aktiivisesti osana tekemistä tai passiivisesti vaikuttaen pelkällä eläimen läsnäololla. Koira voi esimerkiksi pelkällä läsnäolollaan rentouttaa lasta hankalista asioista keskusteltaessa (Pietarinen 2017; Parish-Plass 2008). Aktiivista toimintaa voi harjoittaa esimerkiksi hevosen kanssa, jos sosiaalityöntekijä on kouluttautunut sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajaksi. Käsittelen eläinavusteista sosiaalityötä laajemmin esimerkkien ja vaikutustenarvioinnin kautta luvussa 5.

3. LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ

3.1 Mitä on lastensuojelu?

Lastensuojelu on osa perhe- ja yksilökeskeistä sosiaalityötä, jonka tarkoituksena on auttaa vaikeassa elämäntilanteessa olevia lapsia ja tukea heidän perheitään. Tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään haastavista tilanteista ja saavuttamaan tasapainoisen elämän. (Mikkola 2004, 61.) Lapsi tarvitsee kehittyäkseen riittävästi säännöllisiä aikuiskontakteja, lapsen huomioon ottavat toimintatavat sekä turvallisen ja virikkeellisen elinympäristön (Taskinen 2010, 23).

Lastensuojeluasiakkuus alkaa usein esimerkiksi riittämättömän vanhemmuuden, vanhempien päihteidenkäytön, perheväkivallan, mielenterveysongelmien tai vanhempien uupumuksen kautta. Usein lastensuojelulasten psyykinen terveydentila on huono ja heillä esiintyy koulunkäynnissä ongelmia. Lapset voivat käyttäytyä rajattomasti sekä hallitsevasti, osa puolestaan pelokkaasti ja syrjäänvetäytyvästi (Heino 2009, 63-66).

Lastensuojelu toteutuu joko ennaltaehkäisevänä työnä tai lapsi- tai perhekohtaisena lastensuojeluna, jolloin tehdään asiakaskohtaisesti lastensuojelutarpeen selvitys, asiakassuunnitelma sekä järjestetään avohuollon tukitoimia lapselle ja perheelle. Näiden lisäksi lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä niihin liittyvät sijais- ja jälkihuolto kuuluvat lastensuojelun tehtäviin. (Taskinen 2010, 22.) Kuntien tulee huolehtia siitä, että ehkäisevä sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve velvoittaa (Lastensuojelulaki 30.12.2014/1302, 11§).

Lastensuojelussa lapsen tilanteeseen pyritään aina ensimmäisenä vaikuttamaan erilaisten avohuollon tukitoimenpiteiden avulla. Niitä ovat muun muassa lapsen terapiapalvelut, perhetyö, taloudellinen tuki, asumisen turvaaminen sekä tukihenkilö- tai perhetoiminta. Avohuollon tukitoimenpiteet ovat vapaaehtoisia ja palveluissa saattaa olla kuntakohtaisia eroja. Jotkut kunnat voivat esimerkiksi tarjota taidelähtöisiä ja eläinavusteisia menetelmiä osana avohuollon palveluita. Jokainen perhe on omanlaisensa, joten sopivat palvelut täytyy

löytää yhdessä perheen kanssa. Avohuollon tukitoimien järjestämisessä voi olla mukana myös erilaisia järjestöjä, seuroja, yksityisiä yrityksiä sekä uskonnollisia yhteisöjä. (Taskinen 2010, 70-72.)

4 VOIMAANTUMISTEORIA JA VOIMAANTUMISEN OSAPROSESSIT

4.1 Voimaantumisen määritelmä ja lähtökohdat

Voimaantumisen englanninkielinen vastine on empowerment. Robert Adams on esittänyt teoksessaan *Social work and empowerment* (2003) sosiaalityössä yleisesti käytetyn määritelmän empowermentista. Adams toteaa, että empowermentin avulla yksilöt, yhteisöt ja ryhmät voivat vaikuttaa elinolosuhteisiinsa, saavuttaa haluamiaan asioita ja nostaa elämänsä laatua (Adams 2003, 5). Tässä mielessä voimaantuminen on siis keino saada aikaan muutoksia omassa elämässä ja onnistua saavuttamaan päämääriä. Empowerment-käsitteelle läheisiä sisäkäsitteitä ovat esimerkiksi itseapu, osallistaminen, asiakaslähtöisyys, asianajo ja motivaatio (Adams 2003, 16).

Raunio (2010) näkemyksen mukaan empowerment on omaksuttu suomalaisen sosiaalityön kulmakiveksi. Suomalaisessa sosiaalityössä käytetään empowermentin käännoästä voimaantuminen, sillä siinä korostuu työskenteleminen asiakkaan voimavarojen lähtökohdasta. (Raunio 2010, 145.)

Käsittelen työssäni voimaantumista pääosin Juha Siitosen yleisen voimaantumisteorian kautta. Teoria on syntynyt Siitosen toteuttaman tutkimuksen tuloksena, jossa hän tutki opettajaksi opiskelevien voimaantumista. Siitosen (1991) voimaantumisteorian pohjalla ovat viisi voimaantumisen premissiä, jotka luovat lähtökohdat voimaantumiselle. Ensimmäisen premissin mukaan voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi; voimaa ei voi antaa toiselle. Voimaantumiseen kuitenkin voivat vaikuttaa ympäristö, kuten toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Helpoiten voimaantuminen tapahtuu sellaisessa ympäristössä, jossa ihminen kokee tasa-arvoisuutta, ilmapiirin turvalliseksi ja tulee hyväksytyksi sellaisena kuin on. (Siitonen 1991, 161-162.) Ympäristön vaikutuksia lapsen voimaantumiselle tullaan käsittelemään tässä työssä eläinavusteisen työskentelyn esimerkkejä ja vaikutuksia käsittelevässä luvussa 5.

Toiseksi voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, joka muodostuu osaprosesseista, jotka vaikuttavat toinen toisiinsa. Räsänen kirjoittaa, että voimaantumisen osaprosessit vaihtelevat voimakkuuksiltaan ja vaikuttavuuksiltaan ympäristön ja ajankohdan mukaan, joten voimaantuminen ei ole pysyvä tila (Räsänen 2006, 100). Siitonen määritteli voimaantumisen osaprosesseiksi päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä näiden sisäiset suhteet (Siitonen 1991, 161-162). Esittelen jokaisen voimaantumisen osaprosessin tarkemmin tässä luvussa. Myöhemmin työssä käsittelen eläinavusteisilla menetelmillä saavutettuja vaikutuksia nimenomaan voimaantumisen osaprosessien näkökulmasta.

Voimaantumisen kolmas premissi painottaa voimaantumisen vaikuttavan katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin. Sisäinen voimantunne luo siis vahvaa sitoutumista, kun taas voimaantumattoman ihmisen sitoutuminen on heikompa ja pintapuolista. Neljäs premissi puolestaan liittyy voimaantumisen tiiviisti ihmisen hyvinvointiin. Tässä hyvinvointi on tärkeää nähdä sekä yksilön että ryhmän hyvinvointina, koska yksilön voimaantuminen ja sitä kautta hyvinvointi ovat yhteydessä ryhmän voimaantumisen ja hyvinvoinnin kokemiseen. Hyvinvointia ei myöskään jaotella fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen hyvinvointiin, vaan se nähdään kokonaisvaltaisena. Viidennen premissin mukaan voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila, vaan muutokset voimaantumisen osaprosesseissa vaikuttavat voimaantumiseen. Mikäli ihminen esimerkiksi omaksuu uusia päämääriä, kokee uudenlaista yhteenkuuluvuutta ympäristöönsä, kokee merkityksellisyyttä ja itseluottamuksen kasvua tai saa muita uudenlaisia myönteisiä tunteita, hänen voimaantuneisuutensa voi kasvaa. Elämäntilanteet, ihminen itse sekä yhteisön suhtautumistavat ovat muuttuvia ja nämä kaikki vaikuttavat ihmisen voimavaroihin. Ihmisen voimavarat voivat tietenkin myös huveta ja tämä voi aiheuttaa uupumusta, väsymystä ja pahimmillaan masennusta. (Siitonen 1991, 162-165.)

4.2 Voimaantumisen osaprosessit

Kuten voimaantumisen toisen premissin yhteydessä mainitsin, Siitosen mukaan voimaantuminen rakentuu neljästä osaprosessista. Osaprosesseja analysoitaessa on tärkeää muistaa, että voimaantuminen on yksilöstä itsestään käynnistyvä prosessi ja osaprosessit vaikuttavat erilaisiin ihmisiin eri tavoin. Voimaantumisen osaprosessit ovat päämäärät,

kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot. Esittelen seuraavassa jokaisen näistä osaprosesseista tarkemmin.

4.2.1 Päämäärät voimaantumisen rakentajana

Päämäärät ovat ajatuksia toivotuista tulevaisuuden tiloista tai tuloksista, joita ihminen pyrkii tavoittelemaan. Voimaantumisen päämäärät-osaprosessiin liittyvät tulevaisuuden tilat, vapaus ja arvot. Tulevaisuuden tilat viittaavat ihmisen kykyyn vapaasti asettaa itselleen tulevaisuuden suunnitelmia ja unelmia. Matkalla isoihin päämääriin ja unelmiin on välipäämääriä, jotka eivät välttämättä ole yhtä innostavia. Isompi päämäärä, eli itse asetettu tulevaisuuden tila, antaa energiaa pyrittäessä välipäämääriin. Näin ollen päämäärillä ja voimaantumisella on tärkeä keskinäinen suhde, johon liittyvät myös ihmisen omat kokemukset, halu menestyä ja uskomus ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista. Päämäärien ei tarvitse olla henkilökohtaisia, vaan ihminen voi saada voimaa myös osallistumisesta yhteisten päämäärien saavuttamiseen. (Siitonen 1999, 119-124.)

Päämäärät-osaprosessiin liittyy myös vapaus, jonka merkitys voimaantumiseen on suuri. Voimaantumisen kannalta ihmisen tulisi esimerkiksi tarkastella omaa valinnanvapauden todellisuuttaan kriittisesti. Ihmiset saattavat tehdä valintoja miellyttääkseen muita, jolloin valinnat eivät ole aidosti omista intresseistä lähteviä, eivätkä anna samalla tavalla voimaa. Joskus valinnat taas saattavat olla eri toimijoiden toteuttaman manipuloinnin tulosta, eivät siis omasta vapaasta ajattelusta lähtöisin. Omat vapaasti valitut päämäärät antavat voimaa. Voimaantumisen näkökulmasta vapauteen kuuluvat myös vapaaehtoisuus, itsemääräminen ja autonomisuus. (Siitonen 1999, 124–125.)

Ihmisen omat arvot, tarpeet ja oikeudet ovat tietenkin merkityksellisiä päämäärien asettamisen kannalta. Lisäksi voimaantuminen on yhteydessä turvallisuuteen, hyväksyntään, vapauteen, arvostukseen ja haluun oppia. Siitonen painottaa kuitenkin toistuvasti, että toinen ihminen ei voi tuottaa voimaantumista vaan sen tulee olla lähtöisin ihmisestä itsestään. Voimaantumista ei voi siis saavuttaa pelkästään sillä, että muut arvostavat ja hyväksyvät sinut, vaan se tulee myös itse sisäistää. (Siitonen 1999, 129.)

4.2.2 Kykyuskomukset osana voimaantumista

Ihminen saa voimaa omiin kykyihinsä uskomisesta. Voimaantumisen kannalta kykyuskomuksiin liittyy läheisesti minäkäsitys, joka sisältää minäkuvan, itsetunnon ja identiteetin, itseluottamuksen, itsearvostuksen, tehokkuususkomukset, itsesäätelyn ja vastuun. Edellä mainitut käsitteet ovat melko perustavanlaatuisia ja siten vahvasti yhteydessä myös muihin voimaantumisen osaprosesseihin, kuten päämääriin ja vapauten sekä kontekstiuskomuksiin sisältyviin ilmapiiriin, keskinäiseen luottamukseen, kunnioitukseen ja arvostukseen. (Siitonen 1999, 132-136.)

Ihmisen minäkäsityksellä on merkittävä rooli voimaantumisen kannalta. Minäkäsitys vaikuttaa vahvasti siihen, millainen usko omiin kykyihimme ihmisellä on ja mitä odotuksia hänellä on omasta tulevaisuudesta. Positiivisten kokemusten kautta ihminen uskoo itseensä enemmän, mikä puolestaan auttaa asettamaan päämääriä tulevaisuudessa. Minäkäsitykseen sisältyvän itsetunnon lisäksi voimaantumiseen vaikuttavat itseluottamus ja itsearvostus. Nämä käsitteet liittyvät läheisesti toisiinsa ja tarkoittavat osittain samaa asiaa. Ihmisen sisäinen voimantunne vahvistuu, jos ihminen on arvostavassa ja hyväksyvässä ympäristössä. Ihminen uskaltaa usein tällöin ottaa riskejä ja onnistumisen kautta saa itseluottamusta, mikä taas vahvistaa itsearvostusta. Näin tapahtuu voimaantumista. Siitosen mukaan vastuu, vapaus sekä voimaantuminen ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Ihmistä tulisi rohkaista vastuun ottamiseen ja hänen tulisi sitoutua kantamaan vastuu. (Siitonen 1999, 136-141.)

4.2.3 Kontekstiuskomukset - Toimintaympäristön vaikutus voimaantumiseen

Ympäristöllä ja yhteisöllä on merkittävä vaikutus voimaantumiseen. Siitosen tavoin myös Räsänen painottaa, että voimaantumisen kannalta on tärkeää uskoa voivansa vaikuttaa asioiden kulkuun omassa toimintaympäristössä (Räsänen 2002, 20). Tätä käsittelee kontekstiuskomukset-osaprosessi. Kontekstilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sosiaalista toimintaympäristöä. Ihminen tekee itse päätelmiä omasta sosiaalisesta toimintaympäristöstään ja näillä päätelmillä on vaikutus hänen toimintaan. Kontekstiuskomukset-osaprosessiin liittyvät ihmisen kokema hyväksyntä, arvostus, luottamus sekä kunnioitus. Lisäksi ympäristössä ja yhteisössä toimimisen kautta välittyvä ilmapiiri, toimintavapaus, autenttisuus

ja yhteistoiminta vaikuttavat voimaantumiseen. Huonossa ilmapiirissä ihminen saattaa luopua jostain päämäärästään, kun taas luottamuksellisessa ilmapiirissä asettaa tavoitteensa korkeammalle. Siitosen mukaan arvostuksen, luottamuksen ja kunnioituksen kokeminen ovat erittäin merkityksellisiä tekijöitä voimantunteen rakentumisessa ja ne ovat myös tiiviisti yhteydessä haluun toimia vastuullisesti ja olla luottamuksen arvoinen. (Siitonen 1999, 142-148.)

Aitous vaikuttaa erilaisten elämysten ja kokemusten merkityksen sisäistämiseen. Aidot kokemukset helpottavat aiempien asenteiden sekä uskomusten muuttamista ja täten mahdollistavat myös voimaantumista. Tästä puhutaan kontekstiuskomusten yhteydessä autenttisuutena. (Siitonen 1999,149.) Sosiaaliseen toimintaympäristöön kuuluu vahvasti myös yhteistoiminta, johon Siitonen on sisällyttänyt tasa-arvoisuuden. Yhteisössä, jossa pyritään tasa-arvoisuuteen on helppo tuoda omat mielipiteet esiin ja se auttaa vastuun ottamisessa ja kantamisessa, mikä vahvistaa voimaantumisen tunnetta. (Siitonen 1999, 150.) Vaikka voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi, eikä voimaa voi suoraan antaa toiselle, on voimaantumisella siis henkilökohtaisen ulottuvuuden lisäksi tärkeä sosiaalinen ulottuvuus.

4.2.4 Emootiot - Myönteiset tunteet voimaantumisen vahvistajana

Tunteiden avulla ihminen saa tietoa erilaisista vuorovaikutustilanteista ja tämän tiedon avulla ihminen tulkitsee toimintaympäristöään. Emootiot-osaprosessiin sisältyvät muun muassa positiivinen lataus, toiveikkuus, onnistumisen tunteet sekä eettisyys. Positiivista latausta tarvitaan esimerkiksi uusissa haastavissa tilanteissa ja sitä edistää kokemus hyväksytyksi tulemisesta ja arvostuksesta. Positiivisen latauksen muodostuminen osoittaa, että toimintaympäristö mahdollistaa voimaantumisen. Se luo innostuneisuutta ja antaa energiaa. (Siitonen 1999, 151–152.) Positiivista latausta asiakkaassa voi lisätä esimerkiksi sosiaalityöntekijän hyväksyvä ja arvostava kohtaaminen asiakkaan kanssa.

Toiveikkuus eli optimismi lisää osaltaan positiivista latausta ja antaa voimaa pyrkiä elämässä eteenpäin kohti omia päämääriä. Oma optimistisuus lisää myös läheisten toiveikkuutta, josta syntyy molemminpuoleista voimaantumista. (Siitonen 1999, 153.) Voimaantumisen kannalta olennaista on saada onnistumisen kokemuksia hyväksyvässä ilmapiirissä. Onnistumisen

kokemukset auttavat päämääriin pääsemisessä ja antavat voimavaroja uusiin haasteisiin, mutta tämän saavuttamiseksi ihmisen tulee uskoa itseensä. Hyväksyvässä ilmapiirissä myös epäonnistumisen kokemukset ovat sallittuja eikä niitä tarvitse pelätä. Tätä kautta usko omiin kykyihin vahvistuu ja luotto omaan toimintaympäristöön kasvaa. Lisäksi eettisyyden avulla on mahdollista saavuttaa positiivinen voimaantumisen kierre. Toisaalta sisäinen voimantunne auttaa toimimaan vastuullisesti ja eettisesti, ja puolestaan vastuullisuus ja eettisyys auttavat voimaantumaan. (Siitonen 1999, 154–157.)

5 ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY LAPSEN VOIMAANNUTTAJANA

5.1 Eläinavusteinen työskentely käytännössä

Esittelen seuraavaksi neljä esimerkkiä eläinavusteisesta työskentelystä lasten ja nuorten parista. Kerron tässä luvussa, millaisen sosiaalityön yhteydessä eläinavusteisuutta on sovellettu, kuinka nuoret ovat eläimen kanssa vuorovaikuttaneet ja millaisia vaikutuksia eläinavusteisesta työskentelystä on havaittu. Nostan esille nimenomaan vaikutuksia lasten ja nuorten voimaantumisen näkökulmasta. Alaluvussa 5.2 teen yhteenvedon eri tapauksissa havaituista hyödyistä voimaantumisen eri osaprosessien näkökulmista.

Eläinavusteista työskentelyä on kansainvälisesti tutkittu suhteellisen paljon, mutta yleensä käyttäen kohteena jotain tiettyä diagnoosiryhmää. Eläinavusteisia menetelmiä on tutkittu ahkerasti esimerkiksi autismin oireiden hoitomuotona (Jesionowicz, 2015; Borgi ym. 2016). Autismiin lisäksi eläinavusteista terapiaa on käytetty ja tutkittu mielenterveysongelmista kärsivien potilaiden (Hoagwooda ym. 2017; Shotwell&Wagner 2019) ja ADHD-oireiden hoitomuotona (Schuck ym. 2018; Motarabesoun&Tabatabaei 2016; Shuck, Emerson, Fine & Lakes 2015). Olen halunnut sisällyttää tämän työn tarkasteluun nämä neljä tutkimusta, sillä niissä eläinavusteisuuden kohdistus on laajempi eikä vaikutuksia ole tavoiteltu tai käsitelty minkään tietyn diagnoosin näkökulmasta. Lisäksi näissä tutkimuksissa eläinavusteisuuden toteutusta on kuvattu kattavasti toimien nimenomaan lasten ja nuorten parissa.

5.1.1 Koira-avusteinen työskentely lastenkodissa

Pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa lastenkodissa on toteutettu koira-avusteista työskentelyä ja tutkittu sen aikaansaamia vaikutuksia. Tutkimuksen toteutuksen aikana lastenkodissa asui kahdeksan 7–17-vuotiasta lasta. Lapset olivat asuneet lastenkodissa keskimäärin muutaman vuoden ja heillä oli eritasoisia oireita, jotka vaikuttivat jollain tapaa heidän toimintakykyynsä. Jokainen lapsista sai vähintäänkin jossain kohti lastenkodissa asumistaan tiivistä kuntoutusta toimintakykynsä parantamiseksi. (Vähä-Aho 2017, 31.)

Lastenkodissa työskentelevä koira-avusteinen ohjaaja oli koulutukseltaan sosionomi, joka oli suorittanut koira-avusteisen kasvatus- ja kuntoutustyö -täydennyskoulutuksen. Koira puolestaan oli koulutettu kasvatus- ja kuntoutuskoira. Koira-avusteisessa työskentelyssä koira ja ohjaaja toimivat yhteistyössä. Ohjaaja osallistuu tekemiseen ohjaamalla ja valvomalla ja on läsnä silloinkin, kun koiran kanssa ei ole mitään ohjattua toimintaa. Ohjaaja ja koira olivat työskennelleet lastenkodissa säännöllisesti noin kaksi kertaa viikossa kolmen vuoden ajan. (Vähä-Aho 2017, 32.)

Toiminnallisuus on keskeinen osa koira-avusteisessa työskentelyssä. Toiminnallisuus koiran kanssa tarkoitti lastenkodissa koiran käyttämistä lenkillä, koiran kanssa leikkimistä tai ulkoilua yhdessä ohjaajan ja koiran kanssa. Koira otettiin myös mukaan omahoitajahetkiin ja peleihin, jolloin koira ei välttämättä osallistunut aktiivisesti, mutta sai läsnäolollaan aikaan vaikutuksia. Näiden lisäksi lastenkodissa oli ohjattua tunnetaitokasvatusta, eli tunnetaitojen opettelua, jota harjoitettiin joko koiran avustuksella tai tunnekorteilla. Koira saatettiin myös ottaa mukaan palaveriin, jossa oli tavoitteena onnistua käsittelemään vaikeita asioita. (Vähä-Aho 2017, 56-57.) Toiminnallisuuden lisäksi koiran läsnäolo oli havaittu tärkeäksi silloinkin, kun ei ollut mitään ohjattua toimintaa. Koiran kanssa lapset pystyivät vaikka katsomaan televisiota tai lukemaan. (Mt., 64.) Olemuksellaan ja käyttäytymisellään koira oli myös mukana rakentamassa lastenkodin yleistä ilmapiiriä ja vuorovaikutusta. Koirasta tuli tärkeä osa lastenkotia ja usein se oli yleinen puheenaihe niinäkin päivinä, kun se ei itse ollut paikalla lastenkodissa. (Mt., 67.)

Lastenkodissa vierailevalla koiralla havaittiin olevan monenlaisia vaikutuksia lapsiin. Koiran opettaminen sai lapsen keskittymään tiiviisti ja oppimaan uutta, joka puolestaan sai aikaan onnistumisen kokemuksia. Lapset myös kokivat itse koiran läsnäolon vaikuttavan positiivisesti heidän mielialaan. Koiran läsnäolo piristi mieltä, tarjosi lohtua ja kumppanuutta sekä kasvatti lasten yhteisissä tiloissa viettämää aikaa, joka puolestaan vaikutti lastenkodin yleiseen ilmapiiriin positiivisesti. (Vähä-Aho 2017, 61.) Onnistumisen kokemukset positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä ovat tärkeitä voimaantumisen kannalta ja Siitosen voimaantumisteoriassa ne sisältyvät etenkin emotiot-osaprosessiin. (Siitonen 1991, 154.) Yksi lapsi koki lisäksi erityisen merkitykselliseksi, kun hänelle annettiin vastuu koiran

ulkoiluttamisesta yksin, ilman ohjaajaa. Lapsi tunsi luottamusta ja sai hyvää mieltä vastuun saamisesta. (Vähä-Aho 2017, 58.) Koiran avulla lapset myös pystyivät sanoittamaan ja peilaamaan tunteita helpommin, joka auttoi kohtaamaan vaikeaksi koettuja tilanteita (Vähä-Aho 2017, 92).

5.1.2 Koira koulukuraattorin apuna

Riikka Pietarinen on tutkinut eläinavusteista sosiaalityötä koulukontekstissa. Kohderyhmänä ovat olleet 7.-9. luokkalaiset, jotka ovat käyneet koira-avusteisesti toimivan koulukuraattorin luona (Pietarinen R. 2017, 33). Tutkija on haastatellut seitsemää yläkoululaista nuorta sekä koulukuraattoria. Koulukuraattorin työskentelyn tavoitteena on oppilaiden koulunkäynnin tukeminen. Käytännössä se tarkoittaa oppilaiden kasvun ja toimintakyvyn edistämistä, auttamista ongelmatilanteissa sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämistä. (Taskinen 2004, 150.)

Koira-avusteisessa koulukuraattorin työssä havaittiin vaikutuksia psyykkiseen hyvinvointiin, sosiaaliseen tukeen ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Tapaamisten myötä havaittiin, että lasten positiiviset asenteet ja mielihyvän tunteet nousivat. (Pietarinen R. 2017, 41.) Positiiviset tunteet ja asenteet edistävät voimaantumista ja kuuluvat Siitosen voimaantumisteorian emootiot-osaprosessiin (Siitonen 1999, 151–152). Lisäksi koiran läsnäolo lisäsi lasten iloisuutta ja vähensi surullista oloa sekä loi vapaantuneempaa tunnelmaa tilanteeseen, kun koira näytti aidosti pitävän nuorista. Lisäksi kuraattori saattoi välillä lähteä lenkittämään koira esimerkiksi masentuneen nuoren kanssa, jonka havaittiin vaikuttavan positiivisesti nuoren mielialaan. (Pietarinen R. 2017, 41.) Siitosen teoriassa tällaiset koiran läsnäolon vaikutukset vapautuneempaan kuraattoritapaamisten tunnelmaan sisältyvät etenkin kontekstiuskomukset-osaprosessiin, jonka mukaan voimaantumiseen tarvitaan mahdollistava, hyväksyvä ja vastaanottavainen ympäristö (Siitonen 1999, 142-148).

Hyvän mielen tunteen myötä vahvistettiin positiivista kokemusta itsestään ja elämästään, joka on yhteydessä itseluottamukseen. Puhuminen vaikeista asioista ja keskustelun aloittaminen koulukuraattorin kanssa muuttui helpommaksi koiran läsnäolon myötä, joka helpotti prosessia ja luottamuksen rakentamista. Nuoret hakeutuivat myös helpommin kuraattorin vastaanotolle,

kun koira oli mukana. Osalle lapsista koira ei kuitenkaan ollut merkittävässä roolissa kuraattorin tapaamisilla, vaan lähinnä mukava lisä tapaamisiin, kun taas toisille koira oli hyvinkin tärkeä osa tapaamista. (Pietarinen R. 2017, 43-48, 56.)

5.1.3 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lasten parissa

Sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla on tarkoitus tukea hyvinvointia, sosiaalista kasvua sekä ehkäistä syrjäytymistä. Toiminta on tavoitteellista ja kuntoutuksellista, jossa tärkeää on ihmisen ja hevosen vuorovaikutus sekä talliyhteisö. Tällaiseen toimintaan on olemassa oma sosiaalipedagogisen hevostoiminnan täydennyskoulutus, jonka voi suorittaa sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan ammattilainen. (Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry 2020.) Sosiaalityöntekijä voi siis täydennyskoulutuksen myötä toimia hevostoiminnan ohjaajana. Toimintaa voidaan harjoittaa hyvinkin erilaisten asiakkaiden kanssa ja lasten perheet voidaan mahdollisuuksien mukaan ottaa mukaan toimintaan. Asiakkaaksi voi joko ohjautua itse tai jonkin hoitotahon kautta. (Rönkkö 2017, 16.)

Sosiaalipedagogista hevostoimintaa on tutkittu Suomessa esimerkiksi lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Miia Rönkkö (2017) on tutkimuksessaan haastatellut neljää sosiaalityöntekijää, joilla on kokemusta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta, sekä lisäksi kuutta hevostoiminnan ohjaajaa. Yksi sosiaalityöntekijöistä oli mukana hevostoiminnan järjestämisessä. Hän vastasi ryhmien muodostamisesta ja esimerkiksi uusien asiakassuunnitelmien teosta. Hevostoiminnan ohjaaja vastasi ryhmien (lasten ryhmä sekä vanhempi-lapsiryhmiä) ohjaamisesta. Ryhmässä, jossa mukana oli lapsen kanssa vanhempi, oli tavoitteena vanhemmuuden tukeminen sekä perheen sisäisten vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. (Rönkkö 2017, 22)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan johtava idea on, että kaikki yhteisön jäsenet otetaan huomioon henkilökohtaisesti yksilöinä, vaikka toiminta tapahtuukin tiiviissä ryhmässä. Tärkeintä on, että ohjaaja pystyy ohjaamaan ja auttamaan asiakasta muodostamaan hevosen kanssa turvallisen yhteyden. Yhteyden muodostamiseksi asiakkaan tulee perehtyä hevostaitoihin, jotta asiakas oppii toimimaan hevosen läheisyydessä turvallisesti ja viestimään hevosen kanssa. (Rönkkö 2017, 71-72)

Onnistuneessa sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa ihmisen ja hevosen välille muodostuu vuorovaikutussuhde, jonka seurauksena asiakkaan osallisuus vahvistuu talliyhteisön sisällä. Yhteisössä opetellaan yhdessä huolehtimaan hevosten hyvinvoinnista ja tehdään erilaisia hevosista huolehtimiseen ja muuhun tallitoimintaan liittyviä tehtäviä kunkin yhteisön jäsenen yksilöllisten kykyjen mukaan. Tallitöiden ja hevosen hoidon parissa asiakas oppii parhaimmillaan tarkastelemaan paremmin omia vuorovaikutussuhteitaan lähimmäisiinsä ja tunnistamaan omia tunteita aiempaa paremmin. (Laine ym. 2015, 45.)

Sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla havaittiin olevan vaikutuksia lasten sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin ja sen kuntoutumiseen. Kun lapset opettelivat pitämään huolta hevosen hyvinvoinnista, he alkoivat uudella tavalla alkamaan arvostamaan ja huomioimaan myös omaa hyvinvointiaan. Monia hevostalleilla hyväksi havaittuja toimintamalleja lapset veivät myös tallimaailman ulkopuolelle. Suuren ja ylvään hevosen tarvitsema säännöllinen hoito auttoi lapsia myös ymmärtämään säännöllisen arkirutiinin tärkeyden kenelle tahansa, myös heille itselleen. (Rönkkö 2017, 16)

Vuorovaikutussuhteen rakentaminen eläimen kanssa vaatii pitkäjänteisyyttä ja päämäärätietoisuutta. Lapset olivat kuitenkin valmiita tekemään töitä sen eteen, että suhde saadaan toimimaan ja luottamus hevosen kanssa rakennettua. (Rönkkö 2017, 45.) Tätä kautta hevosen kanssa työskentely kasvattaa itsetuntoa, vahvistaa itseluottamusta ja antaa iloa elämään, kun työskentelystä saa onnistumisen kokemuksia, esimerkiksi lapsen havaitessa luottamussuhteen hevoseen kehittyvän. Itsetunnon ja itseluottamuksen kehittymisen Siitonen sijoittaa teoriassaan kykyuskomukset-osaprosessiin (Siitonen 1999, 132-136). Toisaalta hevosen kanssa työskentely kasvattaa myös itsehillintää ja pakottaa lasta keskittymään vain siihen, mitä on tekemässä. Hevonen on suurikokoinen eläin, jonka kanssa lapsen täytyy olla varovainen ja noudattaa ohjeita, joten toiminta vaatii tarkkuutta ja luottamusta omiin kykyihin. (Rönkkö 2017, 75.)

Mikäli lapsi tuntee kiintymystä hevoseen, hän voi oppia vastuullisuutta hevosesta huolehtimisesta, mutta samalla myös muistakin oman elämän asioista. Tällainen voi kehittää esimerkiksi sitoutumista tallitoiminnan lisäksi muihin lasta velvoittaviin toimintoihin, kuten kouluun. Talliyhteisöön kuulumisen voi myös vahvistaa nuoren identiteetin muodostumista ja

oman paikan löytämistä yhteiskunnassa, kun jokainen koetaan yhtä tärkeänä ja tasa-arvoisena. (Rönkkö 2017, 77.)

5.1.4 Eläinavusteinen terapia kaltoinkohdeltujen lasten auttamiseksi

Nancy Parish-Plass harjoittaa monipuolisesti eläinavusteista psykoterapiaa. Hän työskentelee 5–13-vuotiaiden lasten kanssa, jotka on otettu pois perheistään kärsittyään vakavasta pahoinpitelystä, seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai muusta laiminlyönnistä. Tämä lisää haastetta terapeutin kanssa työskentelyyn, sillä kaltoinkohdeltujen lasten on usein hyvin vaikea muodostaa toimivaa luottamussuhdetta muihin ihmisiin. (Parish-Plass 2008, 7.) Parish-Plass on lisäksi työskennellyt huostaanotettuja lapsia asuttavassa ryhmäkodissa sekä koulussa, jossa eläinavusteisen terapian avulla kyettiin tunnistamaan lasten kokemaa kaltoinkohtelua (Parish-Plass 2008, 17-18). Hänellä on kokemusta eläinavusteisesta työskentelystä monipuolisesti.

Parish-Plass toimii työssään omien eläinten avustuksella. Käytännössä hänellä on siis terapiahuoneessaan tavallisten leikkikalujen ja taidetarvikkeiden lisäksi joukko erilaisia eläimiä, jotka ovat tottuneet olemaan vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Terapiaan saattaa osallistua hänen koiransa, lintunsa, kolme rottaansa tai kaksi siperian hamsteriaan. Eläimet ovat siis kooltaan ja luonteeltaan hyvin erilaisia, joka on tarkoituksenmukaista. Toiset eläimet ovat luonteeltaan ujompia, toiset hyvinkin sosiaalisia. Parish-Plass kertoo artikkelissaan, että esimerkiksi hamsterit saattavat nahistella keskenään kesken terapiasession, mikä voi auttaa tuomaan terapiassa esiin esimerkiksi perheväkivallasta keskustelun lapsen kanssa. (Parish-Plass 2008, 19.)

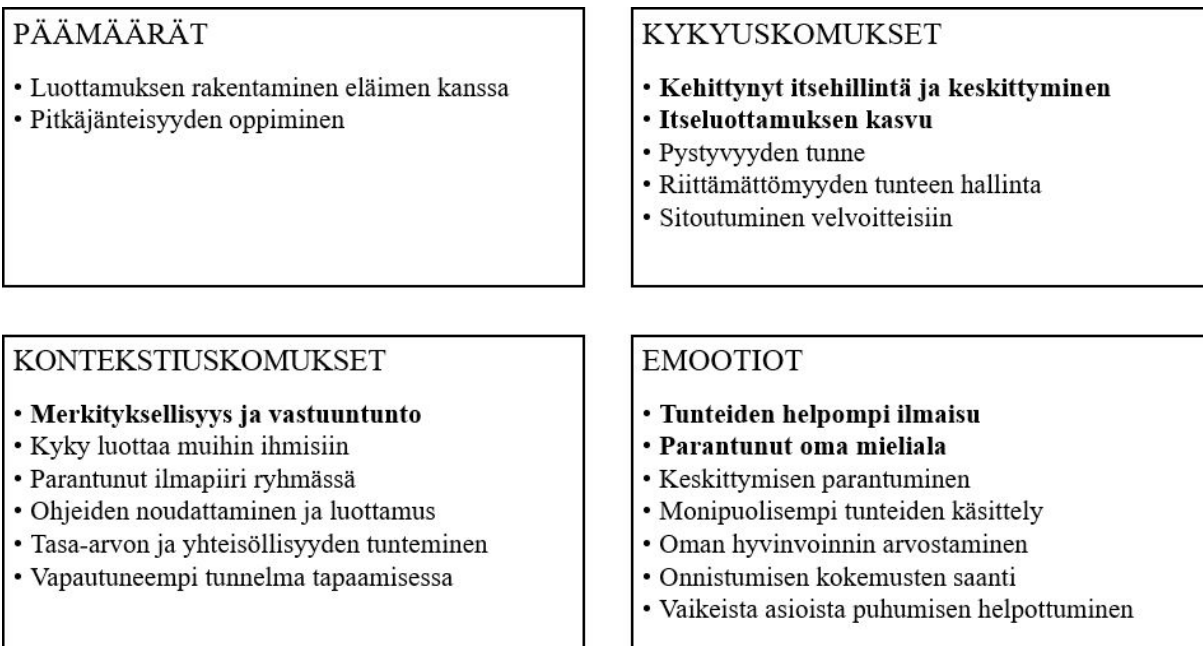
Parish-Plassin eläinavusteisen terapian ideana on, että lapsi saa itse valita eläimet, joiden kanssa haluaa olla vuorovaikutuksessa milloinkin. Lapset saattavat valita esimerkiksi linnun ja rotat, joka luo monimutkaisen tilanteen, koska eläimet eivät kovin hyvin tule toimeen keskenään. Tämä voi aiheuttaa jopa vaaratilanteita, joka puolestaan herättää lapsessa erilaisia tunteita, tarjoten samalla perustan vaikeiden asioiden esille ottoon. Lapset saavat myös päättää, haluavatko pysytellä terapiahuoneessa vai lähteä esimerkiksi retkelle koiran kanssa. Retkien aikana on tullut esiin monia kysymyksiä, joita voisi olla vaikea saada käsiteltyä

terapiahuoneessa. Myös ryhmäkodin lähellä oleva eläintarha on paikka, jossa lapsi sai kulkea terapeutin kanssa. Eläintarhassa oli eläimiä vuohista käärmeisiin. (Parish-Plass 2008, 18-19.)

Parish-Plass on kuvannut esimerkkitapausten kautta, mitä positiivisia vaikutuksia eläinavusteisella terapialla on ollut kaltoinkohdeltuihin lapsiin. Lapset ovat esimerkiksi oppineet olemaan vähemmän epäileväisiä muiden asenteisiin heitä kohtaan ja täten luottamaan paremmin muihin ihmisiin. Lapset ovat myös pystyneet käsittelemään monipuolisemmin esimerkiksi laiminlyömisestä kokemuksiaan, omalta äidiltä koettua torjuntaa sekä tutustumaan avoimemmin terveempiin äiti-lapsi -suhteisiin. Lasten on myös huomattu kerryttävän itselleen merkityksellisyyden tunnetta ja toisaalta halua saada hoivaa vanhemmalta. Ahdistuksen ja epätoivon rinnalle on löytynyt positiivisia toivon tunteita. Joskus eläimet toimivat lapsille väylänä, jonka kautta he pystyivät ilmaisemaan omia vaikeita tunteitaan ja kertomaan esimerkiksi kokemastaan kaltoinkohtelusta ensimmäistä kertaa. (Parish-Plass 2008, 26-27.) Parish-Plassin toteuttaman tutkimuksen kautta kävi siis ilmi, että eläinavusteinen terapia antaa useita hyötyjä hyväksikäytettyjen ja kaltoinkohdeltujen lasten hoitoon. Eläinten läsnäolo tarjoaa rauhoittavan ja uhkattomamman ilmapiirin ja auttaa purkamaan traumaattisia asioita eläinten kautta.

5.2 Yhteenveto vaikutuksista voimaantumisen näkökulmasta

Esittelemistäni esimerkeistä voi huomata, että eläinavusteisella toiminnalla on saatu monenlaisia positiivisia vaikutuksia lasten voimaantumiseen. Vaikutukset liittyvät hieman korostuneesti lapsen kokemiin tunteisiin, mutta myös lasten uskossa omiin kykyihinsä sekä suhteessa ympäristöönsä havaittiin monenlaisia vaikutuksia. Olen tiivistänyt vaikutukset vielä voimaantumisen osaprosessien mukaisesti seuraavaan kuvioon (kuviokuva 2).

Kuvio 2. Eläinavusteisen työskentelyn havaitut vaikutukset lapsille jaoteltuna voimaantumisen osaprosessien mukaisesti. Lihavoidut vaikutukset esiintyivät jokaisessa neljässä tutkimuksessa.

Eläinavusteisen työskentelyn vaikutukset kaipaavat varmasti lisää kriittistä tutkimusta, jossa vertaillaan selvemmin eläinavusteisen työskentelyn vaikutuksia muunlaisiin tukitoimilla saavutettaviin vaikutuksiin. Mielestäni näissä esimerkeissä saavutetut vaikutukset kuitenkin osoittavat, että oikein sovellettuna eläinavusteisuudella voidaan saavuttaa erittäin positiivisia vaikutuksia lapsen voimaantumiseksi. Seuraavassa luvussa pohdin, miten eläinavusteista työskentelyä voisi hyödyntää menetelmänä lastensuojelun sosiaalityössä.

6 ELÄINAVUSTEISUUDEN SOVELTAMINEN LASTENSUOJELUSSA

6.1 Eläinavusteisuus luottamussuhteen kehittäjänä

Lastensuojelun sosiaalityössä asiakkaina saattaa olla hyvinkin julmasti kaltoinkohdeltuja lapsia. Parish-Plass työskenteli juuri kaltoinkohdeltujen lasten parissa eläinavusteisesti ja tulokset olivat positiivisia. Kuten myös Parish-Plass tutkimuksessaan totesi, kaltoinkohdeltujen lasten on usein hyvin vaikea muodostaa hyvää luottamussuhdetta muihin ihmisiin. Näin ollen eläimestä voi olla suuri apu myös sosiaalityöntekijän ja lapsen luottamussuhteen rakentumiselle, sillä ilman luottamussuhdetta auttaminen on haastavaa tai jopa mahdotonta.

Myös Kananoja, Lähteinen ja Marjamäki (2011) toteavat, että luottamus on erittäin keskeinen osa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan toimivaa vuorovaikutusta. Luottamuksen rakentaminen asiakkaan kanssa kuitenkin vaatii aikaa ja järjestelmällistä työtä. Tämän luottamuksen rakentaminen on yksi sosiaalityöntekijän keskeisimmistä haasteista asiakastyössä ja -vuorovaikutuksessa. Asiaa voi vielä vaikeuttaa se, että asiakkaat ovat usein kokeneet tulleensa petetyksi viranomaisten tai muiden ihmisten toimesta. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 138.) Siitonen puolestaan korostaa luottamuksen kokemisen merkityksellisyyttä voimaantumisen rakentumiseen (Siitonen 1999, 142).

Luottamus vuorovaikutussuhteessa on kiistatta oleellinen osa sosiaalityötä ja luvun 5. esimerkeissäkin tuli monesti esille, että eläinavusteisuudella pystytään helpottamaan lapsen ja sosiaalityöntekijän luottamussuhteen rakentumista. Myös Melson ja Fine ovat saaneet positiivisia tuloksia siitä, että eläin terapiatilanteessa luo turvallisuuden tunnetta ja auttaa luottamussuhteen rakentumista lapsen ja terapeutin välille. Eläin luo tilanteesta vähemmän uhkaavan ja spontaani viestintä paranee lapsen ja terapeutin välillä. (Melson & Fine 2010, 223–246; Zilcha-Mano, Mikulincer, & Shaver 2011.) Mielestäni eläinavusteisuutta voisi tarvittaessa soveltaa lastensuojelun uusissa asiakaskohtaamisissa, sillä eläimet terapiatilanteessa auttavat voittamaan asiakkaan puolustusmekanismeja (Oren & Parish-Plass,

2013). Eläimen avustuksella lapsi voi huomata sosiaalityöntekijän aidon ja välittävän tavan, jolla työntekijä suhtautuu eläimeen. Lapsi voi huomata, ettei sosiaalityöntekijä ehkä olekaan niin paha tyyppi. Lapsi saattaa myös eläimen kautta peilata luottamusta ja turvallisuutta. Mikäli eläin luottaa aidosti sosiaalityöntekijään ja sosiaalityöntekijä saa esimerkiksi hieman ujon eläimen tuntemaan olonsa turvalliseksi, voi lapsi kokea itsekin pystyvänsä luottamaan paremmin työntekijään.

6.2 Eläinavusteisuus asiakastapaamisten sujuvoittajana

Lastensuojelussa käsitellään usein vaikeita asioita, kuten lapsen tai hänen vanhempiinsa liittyviä vakavia ongelmia, joista puhuminen uudessa tilanteessa saattaa olla lapselle hyvinkin vaikeaa. Lapsi pyrkii usein välttämään hankalia tilanteita ja vaikeista asioista puhumista, jos hänellä on historiaa kaltoinkohtelusta tai lapsi muuten pelkää aikuisen reaktiota (Welbourne 2012, 16). Lapsi saattaa olla myös ujo tai muuten hyvin vaitonainen, jos ei ole tottunut sanoittamaan tunteitaan. Tapaaminen lastensuojelutyöntekijän kanssa saattaa olla lapselle myös täysin uudenlainen kokemus. Koskaan ennen hän ei välttämättä ole vastaavista asioista keskustellut.

Eläinavusteisella työskentelyllä oli tutkimuksissa merkitystä lapsen tunteiden ilmaisuun ja käsittelyyn, sekä vaikeista asioista puhumiseen. Sosiaalinen vuorovaikutus eläimen kanssa tarjoaa mahdollisuuden ilmaista ja ymmärtää paremmin omia tunteitaan. Jokainen lastensuojelutyöntekijä joutuu työssään tilanteeseen, jossa lapsen kanssa pitää puhua vaikeista asioista. Tällöin työntekijän on tärkeää miettiä, millaisin keinoin valmistautua tilanteeseen ja millaisin teoin tukea lasta keskustelutilanteessa (Welbourne 2012, 16). Parish-Plass oli hyödyntänyt erilaisia eläimiä ja heidän erilaisia luonteenpiirteitään, jotta eläinten kautta lasten on helpompi kyetä avaamaan vaikeita asioita (Parish-Plass 2008). Esimerkiksi tarinan kertominen eläimen avulla saattaa olla merkittävä tapa auttaa lasta käsittelemään omia vaikeita asioitaan (Dietz , Davis & Pennings 2012).

Lapsen, joka on kohdannut perheessä kaltoinkohtelua tai seksuaalista hyväksikäyttöä, saattaa olla hyvin vaikea ottaa aihetta puheeksi sekä ilmaista tunteitaan avoimesti ja rehellisesti. Heillä on usein aukkoja kiintymyssuhteessa turvalliseen aikuiseen. Näissä tilanteissa

sosiaalisen eläimen tarjoamasta ehdottomasta hyväksynnästä voisi olla lapselle tukea ja turvaa.

6.3 Eläinavusteisuus merkityksellisyyden tunteen kehittäjänä

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan esimerkissä kävi ilmi, että hevosen kanssa työskentely kasvattaa itsetuntoa, vahvistaa itseluottamusta ja antaa iloa elämään, kun työskentely antaa asiakkaalle onnistumisen kokemuksia. Hevosen kanssa työskenneltäessä esimerkiksi luottamuksen rakentaminen hevoseen voi aiheuttaa hyvinkin voimakkaan onnistumisen tunteen lapsessa tai nuoressa, kun yhteyden muodostamiseen vaaditaan pitkäjänteistä työtä. Samankaltaisia tuloksia eläinten tuottamista onnistumisen kokemuksista on saanut myös Ellen Winston, joka on tutkinut eläinavusteisen psykoterapian vaikutuksia lapsen masennukseen (Winston 2015, 291-309).

Mielestäni juuri masennuksen tai ahdistuksen kanssa kamppailevan lapsen tai nuoren kanssa eläinavusteisesta työskentelystä saatavat onnistumisen kokemukset voisivat olla erittäin tärkeitä. Masentunut saattaa kokea olevansa taakka ja potea huonoa omatuntoa sairaudestaan, mutta voi ymmärtää hevosen selkään päästessään hallinnan tunteen avulla, että ei olekaan pelkkä taakka. Suhteen luominen satoja kiloja painavan eläimen kanssa avaa aivan uuden tien ajatusten, tunteiden, kokemusten ja kipujen tutkimiseen (Willerson & Sandford 2015, 31).

Asioista innostuminen voi olla hyvinkin vaikeaa masentuneella, mutta innostuminen on tärkeää voimaantumisen mahdollistamiseksi. Eläinavusteisella työskentelyllä pystytään tuomaan asiakastilanteisiin innostumista ja elämyksellisyyttä. Eläimet ovat aitoja ja tilanteet spontaaneja, joten eläinten kanssa voi sattua hauskojakin kommelluksia. Esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsiville sosiaalipedagoginen hevostoiminta voisi olla toimiva kuntoutusmuoto.

6.4 Eläinavusteisuus kehittämässä keskittymistä

Eläinavusteisuuden esimerkeissä ilmeni, että hevosen hyvinvoinnista huolehtimisen kautta lapsi voi alkaa huolehtimaan ja arvostamaan omaa hyvinvointiaan sekä viemään tallimaailmassa opittuja hyviä toimintatapoja muutenkin elämäänsä (Rönkkö 2017, 16). Lisäksi hevosen tarvitsema hoito saattaa auttaa asiakasta ymmärtämään, että säännölliset rutiinit ovat hyviä omalle hyvinvoinnille. ADHD-diagnoosin saaneelle lapselle tämä rutiinien tärkeyden oivaltaminen voi olla erittäin tärkeä asia, sillä ADHD-lapsi tarvitsee johdonmukaisuutta ja rutiineja. Sama ymmärrys on toki tärkeää myös lapsen vanhemmille.

Myös keskittymiskyvyn parantuminen ja sen harjoittaminen on ADHD-lapsille hyödyllistä. Kookkaan eläimen hoitaminen ja sen kanssa vuorovaikutuksessa oleminen varmasti saavat lapsen rauhoittumaan ja keskittymään. Eläinavusteisuus ja nimenomaan sosiaalipedagoginen hevostoiminta voisivat auttaa lapsia parantamaan keskittymiskykyä ja kärsivällisyyttä. Kuten kaiken eläinavusteisuuden kanssa, tämä tietenkin vaatii lapsen olevan kiinnostunut eläimestä ja sen hyvinvoinnista.

Ida Kilpeläinen on nostanut esille pro-gradu tutkielmassaan, että lastensuojelun palvelut tulisi muokata asiakaslähtöisemmäksi ja sosiaalityön raameja, joissa työtä tehdään tulisi voida uudistaa. Hän pohtii, että voisiko ADHD-nuoren ja perheen tapaamista järjestää jossain muualla kuin sosiaaliasemalla tai toimistolla. (Kilpeläinen 2018, 58.) Tähän saattaisi toimia juuri eläinavusteinen työskentely, jossa myös sosiaalityöntekijä voisi olla mukana.

7 POHDINTA

Tarkastelin kandidaatintutkielmassani eläinavusteisten menetelmien vaikutuksia lasten ja nuorten voimaantumiseen sekä eläinavusteisten menetelmien soveltamista lastensuojelussa. Tutkielmani perusteella tulin siihen tulokseen, että erilaiset eläinavusteiset menetelmät mahdollistavat ja tukevat lapsen ja nuoren voimaantumista. Kaikkein vahvimpana voimaantumisen edistäjänä tutkimuksestani nousivat esille itseluottamuksen kasvu, merkityksellisyys ja vastuunotto, tunteiden helpompi ilmaisu, parantunut mieliala sekä vaikeista asioista puhumisen helpottuminen. Pohdittaessa tuloksia lastensuojelun sosiaalityön kannalta voidaan huomata, että monilla näistä vaikutuksista voimaantumiseen olisi hyötyä myös lastensuojelun asiakkaiden auttamisessa. Eläinavusteiset menetelmät voisivat olla hyvä lisä esimerkiksi lastensuojelun avohuollon palveluihin. Uskon, että eläinavusteinen työskentely voisi tuottaa hyviä tuloksia juuri lasten ja nuorten parissa, sillä eläin saa lapsen innostumaan ja motivoitumaan työskentelyyn, joka puolestaan lisää työskentelyn tehokkuutta.

On kuitenkin tärkeää muistaa, että eläinavusteisia menetelmiä tulee samoin kuin muitakin menetelmiä harkita kunkin asiakkaan kohdalla erikseen. Eläinavusteiset menetelmät eivät sovi kaikille lapsille, nuorille tai perheille. Joillakin lapsilla saattaa olla pahojakin traumoja ja pelkoja eläimiä kohtaan, jos menneisyydessä on sattunut tapaturmia. Osa lapsista voi olla myös allergisia eläimille, joka rajoittaa eläinavusteisen työskentelyn soveltamista. Lisäksi menetelmien käyttöön tulee työntekijällä olla vankkaa tietämystä eläinavusteisesta työskentelystä sekä mukana toimivan eläimen käyttäytymisestä ja hyvinvoinnista. Eläin ei ole väline, vaan toimii eläinavusteisessa työskentelyssä työparina.

Eläinavusteista työskentelyä ei käsitellä juurikaan sosiaalityön opinnoissa, joten valmistuva sosiaalityöntekijä ei välttämättä ole ollenkaan tietoinen eläinavusteisesta työskentelystä. Mielestäni olisi hyvä, että sosiaalityön opinnoissa käsiteltäisiin eläinavusteisuutta edes jossain määrin, jotta tulevat sosiaalityöntekijät oppisivat tuntemaan erilaisia työmuotoja monipuolisesti.

Työtä tehdessäni havaitsin, että useista eläinavusteisuuden tutkimuksista puuttuu kontrolliryhmä ja otoskoot voivat olla hyvin pieniä. Kontrolliryhmä toisi tutkimuksiin lisäarvoa, koska silloin pystyttäisiin vertailemaan eläinavusteisuuden toimivuutta verrattuna muihin työmenetelmiin. Vaikka eläinavusteisuus selvästi tuottaa tietyissä tilanteissa hyvinkin positiivisia vaikutuksia, saatuja tuloksia on tämän takia vaikea yleistää.

LÄHTEET

Adams, R. (2003). *Social work and empowerment* (3rd ed.). New York: Palgrave Macmillan.

Balluerka, N., Muela, A., Amiano, N., Caldentey, M. A. (2014). Influence of animal-assisted therapy (AAT) on the attachment representations of youth in residential care. *Children and Youth Services Review*, 42, 103–109.

Berget, B., Ekeberg, Ø., Pedersen, I., Braastad, B. O. (2011). Animal-assisted therapy with farm animals for persons with psychiatric disorders. Effects on anxiety and depression, a randomized controlled trial. *Occupational Therapy in Mental Health*, 27:1, 50–64.

Borgi, M., Loliva, D., Cerino, S., Chiarotti, F., Venerosi, A., Bramini, M., Nonnis, E., Marcelli, M., Vinti, C., De Santis, C., Bisacco, F., Fagerlie, M., Frascarelli, M., Cirulli, F. (2016). Effectiveness of a Standardized Equine-Assisted Therapy Program for Children with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46, 1-9.

Branson, S. M., Boss, L., Padhye, N. S., Trötscher, T., Ward, A. (2017). Effects of animal-assisted activities on biobehavioral stress responses in hospitalized children. A randomized controlled study. *Journal of Pediatric Nursing*, 36, 84–91.

Derting T. (2015). Effects of pet therapy on the psychological and physiological stress levels of first-year female undergraduates. *North American Journal of Psychology*, 17:3, 575–590.

Dietz, T. J., Davis, D., & Pennings, J. (2012). Evaluating animal-assisted therapy in group treatment for child sexual abuse, *Journal of child sexual abuse*, 21:6, 665-683.

Haubenhofers D.K., Elings M., Hassink J. & Hine R.E.T (2010) The development of Green Care in Western European countries. *Explore*, 6, 106–111.

Hautamäki, L., Farid R., Ranta, P., Haapala, E., & Suomela-Markkanen, T. (2016). Eläinavusteinen terapia. Katsaus tutkimuskirjallisuuteen ja toimintaan Suomessa. Kela, Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/236987/Tyopape-reita140.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 25.4.2020.

Heino, T. (2009). Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos.

Hirvikoski M. & Jarva T. (2019). Karvatassu koulussa: Koira-avusteinen pedagogiikka oppilaiden silmin. Tampere. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105334/Hirvikoski_Jarva2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.5.2020.

Hoagwood, K.E., Acri, M., Morrissey, M., Peth-Pierce, R. (2017). Animal-assisted therapies for youth with or at risk for mental health problems: A systematic review. Applied Developmental Science, 21:1, 1-13.

Ikäheimo, K. (toim.) (2013). Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House.

Kananoja, A., Lähteinen M., & Marjamäki P. (2011). Sosiaalityön käsikirja. 3. painos. Helsinki: Tietosanoma oy.

Kilpeläinen, I. (2018) ADHD- ja ADD-diagnoosin saaneet asiakkaat lastensuojelun avohuollossa – Työntekijöiden käsityksiä palveluiden järjestämisestä. Tampere. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103584/1527749472.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 25.5.2020.

Laine, P., Laitinen, A., Mäki-Tuuri S., & Raento P. (2015). ”Hevosavusteinen kuntoutus- ja terapiatoiminta Suomessa: kehitys ja haasteet.” Kuntoutus-lehti. 15:2, 42-53.

Mattila-Rautiainen, S., (2018). Teoksessa: Ylilauri, M. & Yli-viikari, A.(toim.) Kohti luonnollista hyvinvointia. Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen. Vaasa. Vaasan yliopisto, Levón-instituutin julkaisuja, 107.

Melson, G. F., & Fine, A. H. (2010). Animal in the lives of children. In A. H. Fine (Ed.), Handbook on animal-assisted therapy. New York: Academic Press, 223–246.

Mikkola, M. (2004). Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa: Puonti A-M., Saarnio T., & Hujala A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

O’Haire, M. E., McKenzie, S. J., McCune, S., & Slaughter, V. (2013). Effects of animal-assisted activities with guinea pigs in the primary school classroom. *Anthrozoos A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*, 445-458.

Oren, D., & Parish-Plass, N. (2013). The integration of animals into the therapy process and its implications as a unique medium psychotherapy. In N. Parish-Plass (Ed.), *Animal assisted psychotherapy: Theory, issues, and practice*. Purdue: Purdue University, 3-46.

Parish-Plass, N. (2008). Animal-assisted therapy with children suffering from insecure attachment due to abuse and neglect: A method to lower the risk of intergenerational transmission of abuse? *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 13, 7–30.

Pietarinen, R. (2017). Eläinavusteinen työskentely sosiaalityössä. Oppilaiden ja kuraattorin kokemuksia eläinavusteisesta työstä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20170433/urn_nbn_fi_uef-20170433.pdf. Viitattu 20.4.2020.

Raunio, K. (2010). Olennainen sosiaalityössä. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.

Relf P. D. (2006). Agriculture and health care: The care of plants and animals for therapy and rehabilitation in the United States. Jan Hassink and Majken van Dijk (toim.) *Farming for Health*, 309-343.

Räsänen, J. (2002). Voimaantumisen oikeus ja välttämättömyys. Lahti: Päijät-Paino Oy

Räsänen, J. (2006). Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut: yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä Oy.

Rönkkö, M. (2017) Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lastensuojelun avoimuuden tukitoimena : "Nelijalkainen kuntouttaja nostaa arjen helmet esiin". Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Saatavissa: https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20170910/. Viitattu 20.4.2020.

Schuck, S. E. B, Emmerson N. A., Fine, A. H., Lakes, K. D. (2015) Canine-assisted therapy for children with ADHD: preliminary findings from the positive assertive cooperative kids study. Journal of Attention Disorders, 19, 125–37.

Schuck, S. E. B., Johnson, H. L., Abdullah, M. M., Stehli, A., Fine, A. H., Lakes, K. D. (2018). The Role of Animal Assisted Intervention on Improving Self-Esteem in Children With Attention Deficit/Hyperactivity Disorder. Frontiers in Pediatrics, 6, 300.

Sempik J., Hine R. & Wilcox D. (2010) Green Care: A Conceptual Framework. Loughborough University; Loughborough, UK.

Shotwell, J. & Wagner, K. (2019). Animal-assisted interventions for treatment of childhood psychiatric disorders. Psychiatric Annals, 49:4, 173-181.

Siitonen, J. (1999). Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu. Oulun yliopisto. Saatavissa: <http://docplayer.fi/93844-Voimaantumisteorian-perusteidhahmottelua.html>. Viitattu 2.4.2020.

Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A., Kirveennummi, A. (2011). Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76:3, 320-330.

Soini, K. (2014). MTT Kasvu 21. Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvioida Green Care -toiminnan vaikuttavuutta. Jokioinen. MTT. Saatavissa: www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu21.pdf. Viitattu 11.5.2020.

Stefanini, M.C., Martino, A., Bacci, B., Tani, F. (2016). The effect of animal-assisted therapy on emotional and behavioral symptoms in children and adolescents hospitalized for acute mental disorders. *European Journal of Integrative Medicine*, 8:2, 81-88.

Stock P.V. & Brickell C. (2013) Nature's good for you: Sir Truby King, Seacliff Asylum, and the greening of health care in New Zealand, 1889–1922. *Health Place*, 22, 107–114.

Taskinen, S. (2004). Lasten psykososiaaliset palvelut ja lastensuojelu. Teoksessa Lastensuojelu tänään, toim. Puonti, A., Saarnio T., & Hujala, A. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 141–153.

Taskinen, S. (2010). Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Tedeschi, P., Fine, A. H., & Helgeson, J. I. (2010). Increasing the effectiveness of palliative care through integrative modalities: Conceptualizing the roles of animal companions and animal-assisted interventions. In A. H. Fine (Ed.), *Handbook on animal-assisted therapy*. New York: Academic Press, 421–440.

Vatanen L. & Vesa M. (2017). Koulukoira luokkahuoneessa: Toimintatutkimus koiraa-avusteisen pedagogiikan hyödyntämisestä 1. luokan opetuksessa. Tampere. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102169/GRADU-1507722568.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 22.5.2020.

Vehmasto, E. & Soini, K. (2014). Kohti Suomalaista Green toimintatapaa. Teoksessa Vehmasto, E. (toim.) MTT Kasvu 20. Green Care - toimintatavan suuntaviivat Suomessa. Jokioinen. MTT.

Vehmasto, E. (2019). Teoksessa: Ylilauri, M. & Yli-viikari, A. Kohti luonnollista hyvinvointia. Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen. Vaasan yliopisto, Levón-instituutin julkaisuja, 143.

Vehmasto, E. (2018). Suomalainen Green Care - LuonoHoivan ja LuontoVoiman palvelut. Teoksessa: Vehmasto, Elina. Toim. (2018). Kehittämiskertomuksia Green Care koordinaation liepeiltä. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 33, 5-6. Luonnonvarakeskus. Verkkojulkaisu. Julkaisun pysyvä osoite: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-598-1>.

Vehmasto, E., Kettunen, M., & GCF ry (2018). Suomalainen Green Care – LuontoHoivan ja LuontoVoiman laatutyökirja. Luonnonvarakeskus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Green Care Finland ry. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/542460/green-care-tyokirja-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 2.2.2020.

Vesanen, V. (2017). Mitä on eläinavusteisuus ja eläinavusteinen työskentely? Terapiakoirakoulutus Keteliini. Saatavissa: <http://www.keteliini.fi/index.php?pagetietoa-aat-stae>. Viitattu 19.4.2020.

Vähä-Aho, V. (2017). Koira-avusteinen työskentely lastenkodissa. Helsinki. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/193672>. Viitattu 25.4.2020.

Welbourne P. (2012) Social Work with Children and Families: Developing Advanced Practice. Routledge.

Willerson, S. B., & Sandford, V. M. (2015). Blazing your own trail: Equine- facilitated psychotherapy groups for teens. In Brooke, S. L., & Myers, C. E. (Eds.), The Use of the Creative Therapies in Treating Depression. Charles C Thomas, 310-319

Zilcha-Mano, S., Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2011). Pet in the therapy room: An attachment perspective on animal-assisted therapy. *Attachment and Human Development*, 13, 541–561.

Muut lähteet

Alfa Partners Academy Finland Oy (2020). Saatavissa: <https://www.alfapartners.fi/opintolinjat/elainavusteinen-valmentaja/>. Viitattu 4.4.2020

Koulutuskeskus Salpaus (2020) <https://www.salpaus.fi/koulutusesittely/ammattimainen-koira-avusteinen-toiminta/>. Viitattu 4.4.2020.

Lastensuojelulaki 30.12.2014/1302. Finlex. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141302>. Viitattu 25.4.2020.

Sosiaalipedagoginen hevostoimintayhdistys ry 2020. Saatavissa: <https://www.hevostoiminta.net/koulutus/>. Viitattu 4.4.2020.